

ПРОСОЦІАЛЬНІ МОТИВИ У СТРУКТУРІ МОТИВАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ МОЛОДІ ТА ЇХ ДИНАМІКА В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ

О. Л. Коробанова, м. Київ

Представлена авторська структура мотивації політичної участі. Визначене місце просоціальних мотивів молоді у структурі мотивації політичної участі, пов'язане з просоціальною спрямованістю та діяльнісно-процесуальним характером політичної участі. Встановлена пряма динаміка просоціальних мотивів у формуючому експерименті в результаті реалізації Програми формування мотивації політичної участі. Виявлені кореляційні зв'язки між мотивами громадянської самореалізації, мотивами позитивної соціальної перспективи, мотивами гуманізму і ідеологічними мотивами, що дозволяє припустити наявність відповідного полімотиваційного комплексу просоціальних мотивів.

Ключові слова: структура мотивації політичної участі, мотиви політичної участі, просоціальні мотиви.

Представлена авторская структура мотивации политического участия. Определено место просоциальных мотивов в структуре мотивации политического участия, связанное с просоциальной направленностью и деятельно-процессуальным характером политического участия. Установлена прямая динамика просоциальных мотивов в формирующем эксперименте в результате реализации Программы формирования мотивации политического участия. Выявлены корреляционные связи между мотивами гражданской самореализации, мотивами положительной социальной перспективы, мотивами гуманизма и идеологическими мотивами, что позволяет предположить наличие соответствующего полимотивационного комплекса просоциальных мотивов.

Ключевые слова: структура мотивации политического участия, мотивы политического участия, просоциальные мотивы.

The author's structure of motives of political participation is presented. The place of prosocial motives in motivation structure of political participation which is associated with prosocial orientation and substantial procedural nature of the activities of political participation is specified. The direct dynamics of prosocial motives in forming experiment as a result of implementation of the Program for formation of motivation of political participation is identified. Correlation between the motives of civil self-realization, motive of positive social perspective, the motives of humanity and ideological grounds, suggesting a corresponding polimotivation complex of prosocial motives, is revealed.

Keywords: the structure of motivation of political participation, the motives of political participation, prosocial motives.

Проблема. Демократизація сучасного суспільства передбачає підвищення соціально-політичної активності молоді. Дії та вчинки участі

молодих людей у політичних процесах можуть бути мотивовані як індивідуально-прагматичними мотивами, так і просоціальними, суспільно значимими, спрямованими на соціально важливі демократичні цінності та благо інших. У практиці залучення (мобілізаційної активізації) молодих людей до політичних процесів різні політичні сили та політичні об'єднання, в основному, звертаються до утилітарних мотивів, зокрема, при проведенні передвиборчих кампаній часто використовуються матеріальні стимулятори та квазімотиви. Така мотивація викликає непослідовні ситуативні поведінкові прояви політичної участі. Добровільна ініціативна участь громадян у політичних процесах, характерна для демократичного суспільства, базується на свідомій політичній поведінці, яка не потребує зовнішнього заохочення. З огляду на це активізація автономної політичної участі молоді потребує сформованої про соціальної спрямованості та відповідних мотивів. Проте, зміст просоціальних мотивів, їх місце у структурі мотивації політичної участі молоді, динаміка та індивідуальні прояви на даний час вивчені недостатньо.

Мета статті. Визначити зміст реально репрезентованих у молоді просоціальних мотивів, їх місце у структурі мотивації політичної участі та динаміку внаслідок формуючих впливів.

Соціально-політична активність є комплексом свідомих, вибіркових дій особи в соціально-політичній сфері життя. Які саме дії, діяння або вчинки участі у політичному житті оберуть молоді люди, залежить від їх мотивації. Соціальна форма буття потребує враховувати те, що діяння однієї особи можуть вплинути на інших людей, на ситуацію в цілому і таким чином викликати відповідні дії або змінити діяння інших. Соціально-політична поведінка завжди обумовлена різноманітними причинами, які ніколи не є ізольованими і наслідки яких не можна передбачити в повній мірі. Мотивація – комплекс побуджуючих поведінку або дії факторів, причин. Мотивацію розглядають як механізм вибору людиною певної форми поведінки, коли людина сама вирішує, що буде робити. Згідно з визначенням С. Л.

Рубінштейна, «мотивація людської поведінки - это опосередкована процесом відображення суб'єктивна детермінація поведінки людини світом» [1, с.368]. Х. Хекхаузен вважає, що мотивація – це гіпотетичні процеси, які пояснюють причинні зв'язки між вихідними умовами ситуації, індивідуальними особливостями суб'єкту і дією, що виникає. Індивідуальні особливості процесу, які дозволяють розкрити та передбачити причинні зв'язки поведінки, називають мотивами [2].

У вітчизняній психології склалася традиція розглядати мотиви у складі психологічної структури діяльності (О. М. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн, К. К. Платонов, К. О. Абульханова-Славська, Л.І. Божович, А. К. Маркова), як побудження до діяльності, або психічні явища, які стають побудженням до певної діяльності. Таким чином, мотивація – це сукупність мотивів до певної діяльності [2]. За О. М. Леонтьєвим, К. К. Платоновим, мотиви входять до складу загальної психологічної структури діяльності, яка може бути представлена схемою «мета – мотиви – спосіб виконання – результат». Діяльність починається з усвідомлення суб'єктом мети (у якій знаходять відображення потреби особистості). Мотиви виступають особистісним побудженням до певної діяльності та можуть бути як потенціальними, ще не включеними до структури діяльності, так і актуальними, включеними в структуру діяльності, яка реально виконується. Спосіб виконання передбачає дії як елемент діяльності, в процесі якої, з урахуванням наявних умов, досягається елементарна ціль. Результат діяльності може бути не завжди матеріальним і характеризуватиме, наскільки була досягнута ціль. Виходячи з цього, слід розрізняти мотиви діяльності і мотиви конкретних дій [3].

Д. О. Леонтьєв суттєво розвинув погляди щодо перебігу процесу мотивації: окрім загального побудження і спрямованості діяльності, мотиви через процеси ситуативного розвитку мотивації здійснюють регуляцію її перебігу, забезпечуючи стійкість діяльності до її завершення і поступове припинення після вичерпання спонукальної сили або можливості реалізації мотиву. Зв'язок мотивів з потребами і цінностями особистості, який визначає

смысл мотивів, визначає їх побуджувальну силу як в якісному відношенні (спрямованість спонуки), так і в кількісному (інтенсивність спонуки) [4]. Якісні показники мотивів, серед яких змістовність та динамічність (сила мотиву, стійкість або переключаємість з одного мотиву на інший), були виокремлені Л. І. Божович, В. І. Ковальовим, А. К. Марковою. На думку вчених, ці ж самі параметри, як показник інтегрований, складений на основі сумарної оцінки окремих мотивів, можуть бути застосовані для оцінки мотивації в цілому [5], [6].

У сучасній психології мотивації Д. О. Леонтьєв вичленовує наступні плідні ідеї: співвідносність мотивації (витоки людської мотивації знаходяться в унікальних, гнучких і в той же час імперативних відношеннях, які пов'язують індивіда зі світом), телеологічність (людські дії завжди мають смысл і завжди спрямовані на ціль), соціокультурну обумовленість (дуже велика частина змісту і структура мотивації людини засвоюється нею з колективної ментальності соціальної спільноти, до якої вона належить), особистісний характер (мотивація завжди є мотивацією конкретної особистості, яка надає їй форму і керує нею) [4].

Моделюючий характер мотивації був підмічений Д. О. Леонтьєвим і розвинений відомим українським вченим Г. О. Баллом, який прийшов до висновку, що мотив – це відносно стійка інтенціональна (тобто предметно співвіднесена, хоча й не завжди усвідомлювана) психічна причина дій (точніше: психічна ланка в ланцюгу їх причинної детермінації). Г. О. Балл визначає мотив як існуючу в психіці індивіда спонукальну цільову модель деякого предмету, який певним чином виділений цим індивідом у світі і при цьому має для нього стійку суб'єктивну цінність [7]. При цьому, як підкреслює вчений, предмет, про який тут йдеться мова, потрібний стан якого моделюється мотивом, може бути і матеріальним, і ідеальним. Цей предмет може представляти собою процес діяльності (в нашому дослідженні, політичної участі), а також в якості згадуваного ідеального предмета можуть виступати і певні цінності, якщо вони стали носіями суб'єктивної цінності

для молодшої людини і вона прагне до їх ствердження у своїй діяльності в світі.

Політична участь є проявом складної соціальної діяльності, яка слугує одним із засобів вираження і досягнення інтересів молодих людей, та має на меті вплив на політичні процеси і процеси прийняття рішень. Мотивація політичної участі – це система мотивів, які спонукають соціально-політичну активність, визначають її переважні форми, а також діяльнісні та поведінкові прояви. Мотиви політичної участі – спонуки до участі у політичному житті країни. Мотиви виступають безпосередніми внутрішніми причинами, що побуджують молоду людину до здійснення цілеспрямованих політичних дій на основі об'єктивної інформації і суб'єктивного бачення конкретної соціальної ситуації, у вигляді негайного реагування або прийняття довготривалих політичних рішень. Політична участь зазвичай спонукається кількома мотивами, які перебувають у певній субординації, одні відіграють провідну роль і підпорядковують собі інші, які посідають другорядне місце. В основу соціально-політичних мотивів покладено уявлення громадян про необхідність участі у політичному житті, відчуття причетності до подій у суспільстві, політичну свідомість та громадянську відповідальність (Г. Алмонд, С. Верба, Н. Най). Сучасними дослідниками були виявлені на основі факторного аналізу такі ціннісно-сміслові основи політичної участі, як особистісна політична активність, орієнтація на досягнення гармонії у міжособових взаєминах, ідеологічні і соціально-політичні перспективи (А. Д. Горохов) [8].

До найбільш значущих мотивів участі особи у політичній діяльності політологи відносять ідеологічний, нормативний та рольовий [9]; також виокремлюють інструментально-раціональні, освітньо-розвивальні та комунітаристські мотиви політичної участі [10].

У політичній психології мотиви участі у політичних подіях розглядаються більш глибоко і різнобічно, з урахуванням різних аспектів політичної поведінки, особистих потреб і індивідуальних особливостей

учасників. До політичної участі, за Д. В. Ольшанським, особу можуть спонукати мотиви інтересу та привабливості політики як сфери діяльності, пізнавальні мотиви, мотиви влади, ідеологічні мотиви, мотиви перетворення світу, мотиви слідування традиціям, прагматичні мотиви й псевдомотиви [11].

О. М. Плющ стосовно політичної поведінки індивідуального суб'єкта виокремлює три типи просторів, у яких розгортається його політична активність: це простір існування суб'єкта, який позначається процесами його автономного життєзабезпечення; простір міжсуб'єктних взаємодій, де поведінка детермінована взаємодією суб'єктів в рамках існуючої соціальної організації; суспільний простір, де поведінка суб'єкта детермінована виконуваною ним функцією в цьому соціумі, яка зумовлена соціальною позицією, яку він займає. В залежності від якості рефлексивних процесів, здатності суб'єкту оцінити простори функціонування та їх значимість, О. М. Плющ виділяє три типи мотиваційних утворень: мотиви автономного забезпечення, мотиви взаємодії з іншими суб'єктами та мотиви соціального призначення [12].

У розробленій М. Ю. Сидоркиною типології виокремлені наступні групи мотивів політичної взаємодії: селективні (матеріальні); соціальні /колективні/ (інтерактивні, ідентифікаційні, афіліативні); цільові /ідейні/ (експресивні, зорієнтовані на кінцевий результат, ідеологічні); орієнтаційні /пізнавальні, мотив інтересу/; квазімотиви; мотиви влади; мотиви досягнення [13].

А. О. Краснякова вважає, що політична участь, як явище полімотивоване, зумовлюється просоціальними мотивами (соціальним, альтруїстичним, громадянської відповідальності), орієнтаційними мотивами (ідеологічним, політичного інтересу), мотивами взаємодії з іншими суб'єктами (мотивом спілкування; мотивом партнерської взаємодії), а також мотивами автономного забезпечення (мотивом підвищення матеріального і соціального статусу; мотивом кар'єри і досягнення успіху) [14].

За визначенням О. В. Сидоренко, просоціальними називають групу мотивів, пов'язаних із усвідомленням суспільного значення діяльності, з почуттям обов'язку, відповідальності перед суспільством, ідентифікації з груповими та

суспільними цінностями, інтересами, цілями досягнення успіху [15]. Ми підтримуємо думку А. О. Краснякової, що просоціальні мотиви відіграють важливу роль в активізації політичної участі молоді [16]. Просоціальна спрямованість та діяльнісно-процесуальний характер політичної участі дозволяють передбачити важливу роль в побудженні добровільної та стійкої участі молоді у політичному житті країни саме просоціальних мотивів.

З нашої точки зору, наведений перелік мотивів не дає вичерпного цілісного уявлення про структуру мотивації політичної участі як складної соціальної діяльності, зокрема, про комплекс мотивів, які характеризують просоціальну спрямованість даного виду діяльності людини.

У дослідженні структури мотивації політичної участі ми спиралися на погляди В. І. Ковальова про те, що структура мотиваційної сфери характеризується: основами (потребами, що лежать в основі мотивів), змістом (представленими мотивами), зв'язками, у яких проявляється взаємодія між окремими мотивами та їх групами та ієрархізованістю (співвідношенням основних і другорядних мотивів, різних за силою і частотою актуалізації). Певні спонукання (побудження) виявляються сильніше за інших, виникають частіше, виграють в ситуації конкуренції, інші є більш слабкими, актуалізуються рідко [5].

На першому етапі експерименту нами були зібрані та впорядковані експериментальні дані стосовно структурних компонентів мотиваційної сфери молодих людей, зокрема, внутрішніх чинників мотивації до політичної участі (з застосуванням методик діагностики ступеня задоволення основних потреб методом парних порівнянь В. В. Скворцова, ОМПУ А. О. Краснякової, ОТеЦ І. Г. Сеніна, СЖО Д. О. Леонтьева) на виборці студентської молоді і активістів (60 осіб) віком від 18 до 27 років. Зазначені змінні можуть визначати, на наш погляд, причини громадсько-політичної активності.

Дані, які фіксували ієрархічний рівень проявлення у молодих людей актуальних потреб, потенціальних мотив політичної участі, цінностей, цілей у найбільш значущих для них сферах життя, та смисложиттєві орієнтації, а

також аналіз частоти вибору заданих сфер побудження політичної поведінки, були піддані факторизації, що дозволило виявити фактори, які характеризують мотиваційну спрямованість молоді. В результаті теоретико-емпіричного аналізу отриманих факторів нами були виділені змістовні групи мотивів політичної участі, які притаманні українській молоді (див. табл. 1). На нашу думку, отримані нами результати щодо змісту та складових просоціальної мотивації схожі з результатами А. Д. Горохова [8]. При узагальненні та систематизації нами були виділені (в залежності від спрямованості (на себе, на іншого, на суспільство)) індивідуально-прагматичні, інтерсуб'єктно орієнтовані та просоціальні мотиви.

Мотиви політичної участі молоді

Тип мотивів (за критерієм спрямованості мотивації)	Вид мотивів (за критерієм змісту)	Індикатори: смысл, мета і перевага
Індивідуально-прагматичні мотиви	Мотиви матеріального статусу	Займатися престижною, високооплачуваною діяльністю, отримати для себе та своєї родини стабільний матеріальний добробут, забезпечити собі високий матеріальний рівень, мати матеріальні вигоди, задоволення матеріальних потреб
	Мотиви досягнення	Досягти життєвого успіху, в тому числі у навчанні і професійній сфері, розвинути здібності, зберегти власну індивідуальність, отримувати визнання у суспільстві, задоволення потреби в повазі та визнанні
	Мотиви уникнення невдачі	Уникнути бідності, уникнути маніпуляцій влади, уникнути несхвалення, задоволення потреби в безпеці

Інтерсуб'єктно орієнтовані мотиви	Мотиви соціального статусу	Впливати на інших, отримувати повагу з боку оточуючих, задовольнити потреби в безпеці, повазі та визнанні
	Мотиви спілкування	Постійно спілкуватися, знайомитися, встановлювати контакти та розмовляти з різними людьми, обговорювати політичні події, реалізувати потребу в спілкуванні
	Мотиви солідарності	Належати до команди однодумців, мати дружні стосунки з різними людьми, отримувати схвалення з боку оточуючих, об'єднатися з однодумцями з метою підтримки певного політичного лідера, громадянської організації або політичної партії, задоволення потреби в повазі та визнанні
Просоціальні мотиви	Ідеологічні мотиви	Ідентифікація особистих політичних цінностей людини з політичними цінностями політичної сили, громадської організації або держави, прагнення домагатися втілення ідей, які людина поділяє, відстоювати свої ідеологічні принципи, своїми діями підтримувати певну політичну силу, реалізація потреб в орієнтації, самовизначенні, самореалізації
	Мотиви громадянської самореалізації	Самостійно робити вибір та приймати рішення, здійснювати вплив на політичні процеси, реалізувати себе як громадянина, задовольняти потребу в самореалізації
	Мотиви гуманізму	Допомагати вирішувати людям їхні проблеми, сприяти втіленню соціально важливих проєктів, сприяти створенню належних умов життя для всіх громадян, задоволення потреб в повазі, визнанні і самореалізації
	Мотиви позитивної соціальної перспективи	Бути в курсі подій, надавати смисл власному життю, відчувати впевненість в завтрашньому дні, зробити свій внесок у покращення майбутнього держави, задовольнити потреби в орієнтації, безпеці та самореалізації

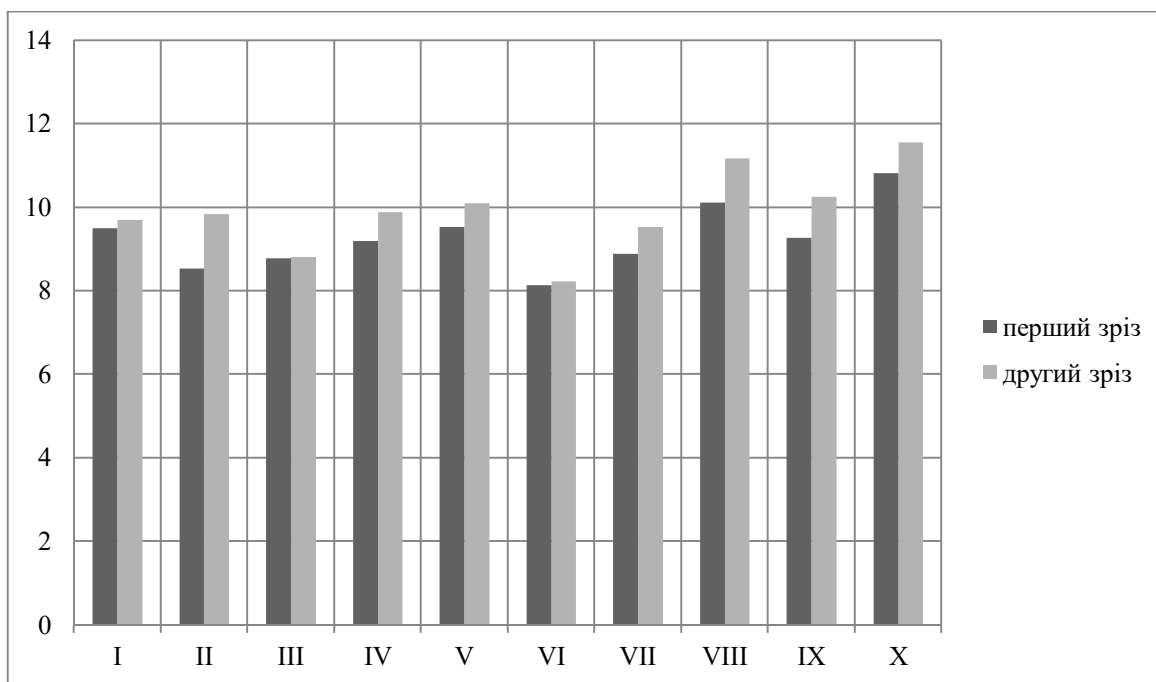
Таблиця 1. Структура мотивації політичної участі молоді.

На другому етапі експерименту здійснювалася реалізація Програми формування мотивації політичної участі та був проведений аналіз її ефективності. Показники інтенсивності мотивів політичної участі визначалися нами за методикою ОМПУ А. О. Краснякової, модифікованою нами. В експериментальному дослідженні приймала участь студентська молодь віком від 19 до 28 років, які увійшли в експериментальну (48 осіб) і контрольну (51 особа) групи. В експериментальній і контрольній групах були зроблені два діагностичні зрізи – до і після формуючого експерименту.

У формуючому експерименті вирішувалося завдання набуття молодими людьми необхідних навичок політичної участі, при забезпеченні домінування сукупності просоціальних, суспільно значущих мотивів, в уявних ситуаціях політичної участі. З метою корекції системи ставлень особистості до держави, суспільства, політики та засвоєння моделей активної соціальної поведінки здійснювалося долучення особистості до соціального контексту та рольової структури суспільства у штучно створених соціальних ситуаціях, які передбачали вибір дій та поведінки на основі мотивації. Психологічні технології формування та програма тренінгу як складової Програми формування мотивації політичної участі були описані нами раніше [17], [18], [19]. При цьому ми враховували, що мотиви формуються і розвиваються у діяльності, при реалізації і відтворенні активної соціальної поведінки.

За результатами аналізу динаміки мотивації політичної участі встановлено (див. діаграму 1) зростання показників інтенсивності просоціальних мотивів після формуючого впливу (другий зріз) порівняно з такими показниками до формуючих впливів (перший зріз) (за G-критерієм знаків відмінності значимі на рівні 0,05). Відмінності показників мотивів у першому і другому зрізах у контрольній групі виявилися не значимими. У формуючому експерименті для просоціальних мотивів громадянської самореалізації, гуманізму, ідеологічних мотивів та мотивів позитивної соціальної перспективи виявилася характерною пряма динаміка, яка проявилася у зростанні середніх показників інтенсивності відповідних мотивів

(за G-критерієм знаків відмінності значимі на рівні 0,05). Мотиви матеріального статусу, а також мотиви уникнення невдачі не набули значимого розвитку. Зміни показників мотивів соціального статусу у бік зростання виявилися незначимими.

Позначки:

I – мотиви матеріального статусу

II – мотиви досягнення

III – мотиви уникнення невдачі

IV – мотиви соціального статусу

V – мотиви спілкування

VI – мотиви солідарності

VII – ідеологічні мотиви

VIII – мотиви громадянської самореалізації

IX – мотиви гуманізму

X – мотиви позитивної соціальної перспективи

Діаграма 1. Динаміка показників мотивації політичної участі молоді до і після реалізації програми формування мотивації політичної участі.

Узгодженість мотивів між собою у системі зв'язків утворює структуру мотивації політичної участі. Серед мотивів, які спонукають політичну участь молоді, існує певна ієрархія, у якій одні мотиви відіграють провідну роль, є більш впливовими і підпорядковують собі інші. За отриманими нами даними, в структурі мотивації політичної участі молоді просоціальні мотиви за рівнем інтенсивності ієрархічно розподілилися наступним чином (перераховані у порядку зниження рангу): мотиви позитивної соціальної перспективи (ранг 1); мотиви громадянської самореалізації (ранг 2); мотиви гуманізму (ранг 3); ідеологічні мотиви (ранг 4).

Були виявлені значимі кореляційні зв'язки за коефіцієнтом кореляції рангів Спірмена між такими просоціальними мотивами: мотивами гуманізму і позитивної соціальної перспективи; мотивами громадянської самореалізації і позитивної соціальної перспективи; мотивами позитивної соціальної перспективи і ідеологічними; мотивами громадянської самореалізації і ідеологічними (значимі на рівні 0,01); мотивами гуманізму і ідеологічними; мотивами гуманізму і мотивами громадянської самореалізації (значимі на рівні 0,05). Таким чином, взаємні зв'язки існують між мотивами громадянської самореалізації, мотивами позитивної соціальної перспективи, мотивами гуманізму і ідеологічними мотивами. Також кореляційний зв'язок встановлено між мотивами гуманізму і спілкування; а також між мотивами позитивної соціальної перспективи і спілкування (в обох випадках значимість на рівні 0,05). Це дозволяє припустити, що при побудженні політичної участі ці мотиви проявляються у полімотиваційному комплексі, серед яких, в залежності від ситуації та стимулів, ті чи інші мотиви виходять на перший план. Крім цього, виявлений досить очевидний полімотиваційний комплекс на основі кореляційних зв'язків між мотивами досягнення і мотивами уникнення невдачі (значимі на рівні 0,05).

Структура мотивації політичної участі молоді є цілісним утворенням, у якому важливими є усі репрезентовані компоненти. Кожній людині притаманна відносно стійка структура мотивації політичної поведінки, яка

включає субординацію мотивів та мотивувань. Ієрархія потенціальних мотивів та те, які саме мотиви домінують у індивідуальних профілях молодих людей, будуть сприяти вибору молоді людиною певних форм активної соціально-політичної поведінки та ситуативних політичних дій. Проте важко прослідкувати прямий зв'язок між окремими мотивами і відповідними їм реальними політичними діями, оскільки одна й та сама дія може набувати різного смислу та бути викликаною комплексом мотивів, різних за змістом у різних людей. При цьому в процесі діяльності політичної участі, зі зміною дій, з переходом від попередньої дії до наступної, певним чином видозмінюються, трансформуються мотиви, одні виходять на перший план як актуальні, інші у цей час перебувають як другорядні або потенціальні.

Висновки. Мотиви участі молоді у політичному житті відрізняються за змістом, типом спрямованості (індивідуально-прагматичні, інтерсуб'єктно орієнтовані та просоціальні мотиви), інтенсивністю, а також за характером впливу на перебіг діяльності політичної участі. Просоціальні мотиви у структурі мотивації політичної участі молоді за критерієм інтенсивності ієрархічно розташувалися наступним чином: мотиви позитивної соціальної перспективи; мотиви громадянської самореалізації; мотиви гуманізму; ідеологічні мотиви (перераховані в порядку зниження рангу). За результатами впливу формуючої програми відмічене підвищення інтенсивності просоціальних мотивів громадянської самореалізації, гуманізму, позитивної соціальної перспективи та ідеологічних мотивів, які мали пряму динаміку розвитку.

Структура мотивації політичної участі молоді є цілісним утворенням, у якому репрезентовані усі групи мотивів, які певним чином актуалізуються, взаємодіють та видозмінюються у відповідних ситуаціях політичної участі, за відповідних умов. Виявлений полімотиваційний комплекс пов'язаних між собою просоціальних мотивів громадянської самореалізації, гуманізму, позитивної соціальної перспективи та ідеологічних мотивів. Також був

виявлений полімотиваційний комплекс гуманістичних мотивів та мотивів позитивної соціальної перспективи, пов'язаних з мотивами спілкування.

Кожній людині притаманна відносно стійка структура мотивації політичної поведінки, яка включає субординацію мотивів та мотивувань. Ієрархія потенціальних мотивів та те, які саме мотиви домінують у індивідуальних профілях молодих людей, будуть сприяти вибору молоді людиною певних форм активної соціально-політичної поведінки та ситуативних політичних дій.

Зміст та інтенсивність репрезентованих мотивів впливає на політичну поведінку молоді, визначаючи дієвість та активність участі у політичному житті за умов їх актуалізації. Виявлені у проведеному дослідженні якісні і змістовні особливості мотиваційних процесів мають практичне значення і можуть бути враховані при психологічному супроводі політичної участі молоді.

Література.

1. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн // - СПб.: Питер Ком, 1999. - 720с.: (Серия «Мастера психологии»)
2. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен // в 2-х т. – М. : Педагогика, 1986. – 408 с.
3. Платонов К. К. Система психологии и теория отражения / К. К. Платонов // - М.: Наука, 1982. – 309 с.
4. Современная психология мотивации / Под ред. Д.А. Леонтьева. – М.: Смысл, 2002. – 343 с.
5. Ковалев В. И. Мотивы поведения и деятельности / В. И. Ковалев // - М.: Наука, 1988. – 192 с.
6. Маркова А. К., Матис Т.А., Орлов А. Б. Формирование мотивации учения: Кн. для учителя / А. К. Маркова, Т. А. Матис, А. Б. Орлов // – М.: Просвещение, 1990. – 192 с.
7. Балл Г.А. Психология в раиогуианислической перспективе /Г. А. Балл // - К., Основа, 2006. – 401 с.
8. Горохов А.Д. Ценностно-смысловые основания политического участия активных сторонников политических партий / А. Д. Горохов // - Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – 2008, № 54.
9. Політологія: підручник / Ю. М. Розенфельд, Л. М. Герасіна, Н. Н. Осипова, М. І Панов, О. М. Сохань, О. В. Ставицька – Харків: Право, 2001.

10. Сахаров Г.В. Политология. Курс интенсивной подготовки./ Г. В. Сахаров // - Часть 2. – 2008.
11. Ольшанский Д. В. Основы политической психологии // Д. В. Ольшанский – Екатеринбург: Деловая книга, 2001. – 496 с.
12. Плющ А. Н. Особенности мотивации политической деятельности / А. Н. Плющ // Психология власти – 2008 : матеріалі Второмй междунар. Конф. 14-15 января 2008 г. / под. науч.ред. А.И.Юрьева. – СПб., 2008. = С. 212-218.
13. Сидоркіна М. Ю. Мотивація політичної взаємодії: спроба типологізації / М. Ю. Сидоркіна // – Наукові студії із соц. та політ. психології. - К.: Міленіум, 2012.- с. 229 – 240.
14. Краснякова А. О. Мотиваційні складові політичної поведінки молоді / А. О. Краснякова // Наук. студії із соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2008. – С. 131–139.
15. Сидоренко Е. В. Мотивационный тренинг, практическое руководство. / Е .В. Сидоренко // - М.: Речь, 2005. – 240 с.
16. Краснякова А. О. Дослідження формування мотивації політичної участі / А. О. Краснякова // Наук.студії із соц.та політ.психології. - К. :Міленіум, 2010. – Вип. 24 (27). - С.252-262.
17. Коробанова О. Л. До питання про психотехнології формування мотивації політичної участі / О. Л. Коробанова // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави : зб. наук.праць. – К.: Міленіум, 2011. – Вип. 12. – С. 192-201.
18. Коробанова О. Л. Особистісно-рольова гра як психологічна технологія формування мотивації політичної участі / О. Л. Коробанова // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави : зб. наук. праць. – К.: Міленіум, 2012. – Вип. 13. – С. 298-310.
19. Коробанова О. Л. Вплив на мотивацію політичної участі засобами арт-терапії / О. Л. Коробанова // Простір арт-терапії : зб. наук. ст. – К.: Золоті ворота, 2012. – Вип. 1 (11). - С. 29-38.